

DRUŠTVENE VIJESTI I OBAVIJESTI

UZETI MILIONE

Talas uzbuđenja širi se naokolo: jedan čovek pored redovne zarade treba da primi 810 hiljada novih dinara (novine pišu o 81 milionu starih dinara — očigledno uzbudljivija iako ista suma). Reč je o inž. Angelu Šumanskom, direktoru kombinata »Ovče Pole« koji je ruinu od zapuštenog imanja u gubicima pretvorio u efikasnu farmu sa 8 miliona novih dinara u fondovima od čega on treba da dobije ugovoreni postotak od 10%. Hoće li uzeti ili ne, šta kažu društveni faktori, šta inženjerova supruga — to su pitanja što lebde na mnogim usnama.

Ova neuobičajena suma tako postaje test za naša shvatanja i ponašanja. Novine javljaju da se predsednik opštinskog sindikalnog veća, koji je i predsednik opštinskog suda, protivi jer navodno nisu tačno provedene neke formalnosti oko akceptiranja ugovora od strane radničkog saveta. Supruga direktora kombinata kaže da misli kako njen muž neće uzeti celu sumu. Sam inž. Angel Šumanski, tvrdi se, izjavljuje da će veći deo svoje zarade ustupiti fondovima kombinata.

Postoji li problem uopšte? Prvo, ne radi se o sumi od 810 hiljada starih dinara jer naše društvo ima konvenciju po kojoj progresivno oporezuje lične prihode preko određenog nivoa. Sa idejom ko više zarađuje treba više i da doprinese finansiranju određenih zajedničkih poslova u komuni. Ta je progresija tako oštra da od 810 hiljada novih dinara lavovski deo treba da ode za te poslove korisne svim članovima lokalne zajednice. Može da zvuči banalno ali je činjenica da partijska i sindikalna organizacija (čiji se predsednik buni) takođe ne može biti ravnodušna prema svojim prihodima koji su veći u slučaju većeg ličnog dohotka. Što se kolektiva kombinata tiče dilema takođe ne postoji. »Dragi direktore«, kolektiv može da kaže, »dobro nam je s tobom, ispunio si što si obećao, ispunjavamo i mi obećanje ali ovo je sad nova situacija. Plaćen si na taj način jer je u pitanju inicijalna investicija za znanje koje mi nismo imali. Sad si nas naučio da organizujemo posao i možemo i bez tebe iako je bolje da ostaneš. Ali, tvoj udeo u rezultatu ne može da bude tako visok kao kad si počeo.«

I pored tih svih legalnih rešenja, međutim, mi sad u celu stvar uplećemo etiku, politiku i ko zna šta još u traženju nekih drugih i drukčijih rešenja. Ko sad da prosudi da li je etika 10 ili 30 hiljada novih dinara? I umesto da se opština pobuni (u pitanju su njeni zakonom ustanovljeni prihodi) pa insistira na isplati, ne čujemo da bilo ko iz vlasti to urgira. Umesto da sindikalna organizacija podrži isplatu — i radi principa i radi članarine — njen predsednik stavlja očigledno nebitne primedbe. Najzad, mada uveren da ispravno postupa inž. Angel Šumanski (kome ovim putem iskreno čestitamo, ne na milionima već na obavljenom poslu) u stvari kad poklanja novac fondovima kombinata — poklanja novac koji ne pripada više njemu već — preko budžeta — članovima te lokalne zajednice, a manjim delom republici i federaciji preko doprinosa na lične dohotke.

Mi izgleda još ne umemo da razgovaramo u kategorijama zakona i zakonitosti već se razni zvani i nezvani ocenjivači šta je socijalistička suma, a šta

nije, upetljaju pa naprave darmar gde mu mesta nema. Propise o doprinosima i porezima pravimo radi dogovora o ponašanju u nepoznatim situacijama, a ne da licitiramo šta je pravo, a šta nije od slučaja do slučaja — kakav je slučaj uzbudljive zarade inž. Angela Šumanskog.

»Ekonomika politika« (10. IX 1966)

90 ANGELOVIH MILIONA

Kako je direktor Poljoprivredno-industrijskog kombinata u Svetom Nikoli, inž. Angel Šumanski, ostvario najviši lični dohodak u zemlji

Vest iz makedonske varošice Sveti Nikola, koju smo nedavno objavili gotovo je zaprepastila i privredne stručnjake i obične ljude koji za svojih 8 sati dnevno, zarade mesečno plavi koverat osrednje debljine. A vest je zaista pomalo neobična.

Generalni direktor Poljoprivredno-industrijskog kombinata »Ovče Polje« u Svetom Nikoli, inženjer agronomije Angel Šumanski, kao čarobnim štapićem likvidirao je oko 1,4 milijarde gubitaka u kojima se kombinat koprcalo. Čak je uspeo da u ovoj godini kombinatu donese i 800 miliona čiste zarade.

Drugi deo vesti još je zanimljiviji:

Po ugovoru sklopljenom sa kombinatom, ovaj neobični direktor ostvario je i neobičan lični dohodak. Osim mesečnih primanja od 150.000 dinara, dobio je još i 10 odsto od zarade kombinata. Sve u svemu — 80 miliona dinara. Njegov lični dohodak do kraja godine popeće se verovatno i na 90 miliona.

Komentari su različiti. Neko se čudi, neko odmahiva glavom, a mnogi su pitali da li je to u redu?

Stvarno, da li je to u redu, pitali smo i kolektiv i ovog neobičnog direktora.

Uspavani džin

Kombinat »Ovče Polje« tavorio je godinama. Uprkos 12.000 hektara većinom obradive zemlje, koja se proteže između Vardara, Zletovske reke i Azmaka, na dužini od gotovo 100 kilometara, sa preko 1.000 stalnih i sezonskih radnika i 214 traktora — akumulativnost i lični dohoci bili su više nego minimalni.

Od 1961. godine kombinat na svim sektorima beleži samo — neuspeh! Tako je poslovnu 1964. godinu završio sa milijardu i 382 miliona starih dinara gubitka. Ako u obzir uzmemo i kredite i neplaćene kamate, ova cifra se penje na 1,6 milijardi! Poljoprivredno dobro postalo je — poljoprivredno zlo!

Komuna, finansijski već iscrpljena, nije mogla da sanira ove ogromne gubitke. Katastrofa je bila na pomolu: »Ovče polje« će biti likvidirano! Godinama prikupljana zemlja će se rasparcelisati, dragocena sredstva prodati na licitaciji. Na vrata kombinata biće udaren katanac. Hiljadu porodica ostaće bez sredstava za život!

Predsednik komune Duško Gigov, sada predsednik Skupštine opštine Sveti Nikola, pripadao je malom broju ljudi koji su verovali da kombinat može da »ispliva« i zalagao se da se »Ovče polje« stavi pod prinudnu upravu. Govorio je:

— Moramo naći energičnog čoveka, sposobnog radnika i umešnog organizatora, koji će biti u stanju da izleči i probudi uspavanog džina.

Ali, uzalud je napoznatijim poljoprivrednim stručnjacima iz Republike nuđeno mesto prinudnog upravnika. Uzalud su im davana sva ovlaštenja i mesečni lični dohodak 600.000 dinara!

— Tu spasa nema! — govorili su i odmahivali rukom! — Zlo je uhvatilo maha i niko ga ne može suzbiti. Spas je u likvidaciji!

Trogodišnji ugovor

Isti uslovi ponuđeni su i inž. Angelu Šumanskom, tadašnjem direktoru PIK »Crvena zvezda« u Štipu. Međutim, pre nego što se prihvatio kormila broda koji je tonuo, Šumanski je, uz pomoć svog saradnika, ekonomista Nau- ma Koizemijeva, pregledao knjige, bilanse, dokumentaciju »Ovčeg polja«, pravio kalkulacije, razgovarao sa organizatorima proizvodnje, radnicima i društveno-političkim faktorima kombinata.

— Pristajem! — rekao je najzad — pod uslovom da sklopimo trogodišnji ugovor.

Uslovi koje je Šumanski postavljao bili su početkom 1965. godine više nego prihvatljivi. Opštinska skupština ih je obručke prihvatila.

Evo šta je napisao u ugovoru koji sadrži 18 tačaka:

● Da se upravniku obezbedi mesečni lični dohodak od 80.000 starih dinara. U slučaju da tokom godine smanji gubitak za 50 odsto, dobija nagradu od milion dinara. Ako kombinat posluje na granici rentabiliteta, nagrada će iznositi dva miliona. Posle godinu dana, ako ne dođe do likvidacije, već bude skinuta prinudna uprava, da se direktoru po pravilniku obezbedi mesečna akontacija od 150.000 dinara, s tim da se umanjuje za 30 odsto ukoliko kombinat u 1966. godini posluje nerentabilno. Ukoliko »Ovče polje« pokaže povoljan bilans, Šumanski je tražio da mu se isplati 10 odsto od čiste zarade, posle odbijanja sredstava za lične dohotke radnika.

Ugovor je sklopljen na tri godine (važnost mu ističe 31. decembra 1967.) i, kako stoji u posebnim odredbama, strana koja ga raskine dužna je da isplati odštetu od 5 miliona dinara.

Odrešene ruke

Angel Šumanski je, pored ostalog, tražio i »odrešene ruke« u svim pitanjima i inicijativama. I dobio ih je kao prinudni upravnik.

Radnici su očekivali drakonske mere. Međutim, nijedan otkaz nije uručen. Čak su i neki sezonski radnici zasnovali stalni radni odnos sa kombinatom.

Tipizirana je mehanizacija. Izvršena je selekcija stočnog fonda. Od nerentabilnih kultura su dignute ruke. Načinjena je nova raspodela stručnog kadra unutar kombinata: svaki pojedinac je našao odgovarajuće mesto i svoju ulogu. Uspavano radničko samoupravljanje dobija pun zamah. Lični dohoci su počeli da rastu — dva pa i tri puta. Pozajmice i zarade »zamrzavaju« skoro sva sredstva banke u korist »Ovčeg polja«.

Uspavani džin se probudio. Lična inicijativa bila je presudna.

I tako je Angel Šumanski prošle godine dobio nagradu od dva miliona, a na kraju ove godine očekuje ga još oko 90 miliona starih dinara!

Angel Šumanski nije zapamtio oca. Školovao se, neredovno, pod teškim uslovima. Agronomiju je završio 1956. godine i postao upravnik Poslovnog saveza u Štipu, organizacije u kojoj je još kao student doživeo mnoge teške

dane. Njegove poslovne ideje su potcenjivane, ismejavane. Čak mu je bilo zabranjeno da se služi telefonom u službenim kontaktima. Ipak, kada se našao na čelu Poslovnog saveza, uspeo je da ga izvuče iz finansijskog škripca.

Pre sedam godina Šumanski je postao direktor »Crvene zvezde«, tada najvećeg poljoprivredno-industrijskog kombinata u tom kraju. Dve stotine miliona deficita likvidirano je s nekoliko velikih poslovnih zahvata. Sa svojih 55 kilograma težine ličio je na asketu.

I danas živi u dvosobnom stanu, sa majkom, ženom i dvoje odrasle dece. Svakodnevno koristi kola kombinata jer ga od kuće do direkcije »Ovčeg polja« deli 30 kilometara druma.

Pitanja i odgovori

Zar da stvaramo socijalističke multimilionere? Može li pored pravilnika o raspodeli da postoji još jedan dokumenat — ugovor — novo merilo na osnovu kojeg samo pojedinac zarađuje, a ne odnosi se na sve radnike? . . . Moral? . . . Etika?

Evo nekih odgovora na ova pitanja. Čuli smo ih u četvrtak na sastanku koji je održan u kombinatu i u razgovoru sa radnicima.

PAVLE DAVKOV, potpredsednik Republičkog veća sindikata: »Tu nema sticaja okolnosti. Prosek ličnih dohodaka radnika kombinata od 64.000 dinara, znatno je iznad jugoslavenskog proseka. Rukavica je bačena, konzervativci su izazvani. Ličnu inicijativu treba stimulisati. Privredna reforma je doprinela da kombinat postigne veće rezultate, ali zasluga direktora je ogromna i mi je respektujemo. Pitanje je i visine procenta. On pre dve godine nije mogao biti adekvatno odmeren«.

TRAJČE KOŠEVSKI, predsednik Republičkog odbora sindikata radnika poljoprivrede, prehrambene i duvanske industrije: »Direktor Šumanski ima puno pravo da uzme svojih 90 miliona. Sam kaže da je to nerazumno visoka nagrada. S njim na čelu ovaj kolektiv je rešio niz neuporedivo težih problema. Rešiće i ovaj, bez muke«.

ĐURO POTKONJAK, sekretar Centralnog odbora sindikata poljoprivrede, prehrambene i duvanske industrije: »Da bismo podstakli kolektivnu inicijativu, moramo stimulisati ličnu. Posebno što impresionira to je činjenica da Šumanski nije zadržao sve kompetencije, već je kao prinudni upravnik razvijao samoupravljanje i podizao ličnu svest svakog pojedinca.«

DUŠAN GIGOV, predsednik Skupštine opštine Sveti Nikola: »Radnici kombinata su pre dolaska Šumanskog na položaj direktora minimalno zarađivali, sabotirali proizvodnju, upropašćivali mašine, psovali socijalizam. Ovi isti ljudi, nekada razjedinjeni, bezvoljni, gnjevni, danas čine najprimerniji kolektiv. Odnos između kombinata i deset zemljoradničkih zadruga danas je do te mere usklađen da možemo govoriti o raznim pogonima jednog kolektiva.«

TRAJČE STEFANOVSKI, predsednik Centralnog radničkog saveta kombinata: »U našem kolektivu vlada mišljenje da je Šumanski zaslužio svojih 90 miliona, iako on odbija da ih uzme. Koliko će uzeti to je njegova stvar!«

LEONID GAJEV, kvalifikovani kravar: »I na lutriji će čovek uskoro moći da dobije desetine miliona. Šta je bolje: da stvaramo socijalističke kockare ili socijalističke trudenike i dobre organizatore proizvodnje?«

A Šumanski? Šta on misli?

● Izvesno je da čitavu sumu neće uzeti! Razmisliće i saslušaće glas kolektiva za koliko miliona da se odluči. Šta će biti sa ostatkom? Možda novogodišnje iznenađenje za njegove sugrađane!

»Večernje novosti« (17. IX 1966)

S. Ubavić

DAN POČINJE U ČETIRI

Ta žena — huknuo sam napokon bespomoćno — ili se vozi helikopterom ili ima krila: ja u Babinu Gredu, ona otišla na »Jasinje«. U »Jasinju« saznajem da je prije pola sata krenula za Veliku Kopanicu. Ondje, međutim, kažu da je upravo otišla ponovno u Babinu Gredu gdje smo i dogovorili da se sastanemo. Međutim, dok sam stigao onamo — već je više nije bilo. Uto se spustila i noć. Idućeg dana opet sve iz početka: »Jasinje«, Velika Kopanica, Babina Greda! A kad mi je ta trka dojadila, ostavio sam na svim mjestima poruku: sastanak sutra tačno u devet sati u Velikoj Kopanici.

Kad smo se napokon susreli, bio sam više nego iznenađen: umjesto neke otresite, namrštene i odlučne žene-rukovodioca našao sam se oči u oči s vrlo simpatičnom i vedrom osobom dobroćudna lica. Dočekala me s punom politrom rakijske:

— Hoćete jednu čašicu?

— Hvala, ne pijem. Vozim!

— Tako kažu mnogi, ali kad ih obavijestim da je to rakijska iz 1918. godine, onda svi bez razlike krše tradiciju.

— Zar je zbilja toliko stara? — zainteresirao sam se ni ne primjećujući da već držim čašicu u ruci.

I tako je odmah na prvom koraku bilo sve zaboravljeno. Razgovor teče neusiljeno, čak ne bih uopće mogao reći da je to onaj pravi, klasični intervju. To je, doista, samo razgovor, gotovo čavrljanje.

Inž. Barica Kopic, agronom na Poljoprivrednom dobru »Jasinje« u Velikoj Kopanici, upravitelj je jednog od stočarskih pogona tog dobra. Rođena je u Babinoj Gredi; ondje ima majku i ujaka koje, onako usput barem jedanput dnevno posjeti. Neumorna je i — kako kažu njeni suradnici — poništava je sve zakone fizike: u isto vrijeme naprosto se nalazi na nekoliko mjesta!

— Kažu da ste svakog dana već u pet sati na »Jasinju«. Pa kad onda ustajete?

— Tako, negdje oko četiri, četiri i petnaest otprilike.

— Jeste li već dugo ovdje, mislim na tom poslu gdje se ustaje u četiri?

— Od početka, zapravo od 1957. Diplomirala sam 1953. ali sam neko vrijeme radila kod kuće i u zadruzi, a onda sam prešla na dobro i tu ostala do danas.

— Pa kada, onda, liježete?

— Između devet i deset.

— Ne biste duže ni izdržali, pretpostavljam?

— Ne, ne mogu čak ni u svatovima. Naprosto zaspim!

— Kakva je vaša funkcija u ovom kombinatu?

— Upravitelj sam uprave »Jasinje«. »Jasinje« je moderna pustara s tisuću grla mladih bikova, okružena beskonačnim poljima i jedno od najsuvremenijih poljoprivrednih imanja u našoj zemlji. Možda sam jedini agronom u ovom kraju koji je imao prilike da prisustvuje podizanju jednog poljoprivrednog dobra od samog početka do kraja i pod stručnim rukovodstvom.

— Zar se vaši životni planovi iscrpljuju sadašnjim stanjem? Imate, vjerojatno, nekih ambicija i za dalje?

— Mislim i želim ostati u proizvodnji sve dok fizički budem mogla izdržati.

— U čemu je, u stvari, ta ljepota koja vas zadržava u tom pozivu?

— To je malo teško reći, jer ima i vrlo teških dana. Mislim da osnovni razlog leži u tome što se u poljoprivredi najbrže vide rezultati. Možda čovjek nigdje nema toliko borbe sa zvanjem i znanjem kao u poljoprivredi. Tu se ništa ne može improvizirati. Konačno, tu je i priroda koja se na očigled mijenja i na svakom koraku upozorava čovjeka na sebe.

— Ali, kao stručnjak ipak imate nekih ambicija?

— Nekih naročitih ambicija nemam. Stalo mi je da što veći dio seoskog stanovništva poštuje naše zvanje.

— Kad biste sami mogli odabrati posao i mjesto u svojoj struci — na što biste se odlučili?

— Izabrala bih opet ovo: ostati u neposrednom dodiru sa selom i u direktnoj proizvodnji.

— Vi ste već prikupili bogato radno iskustvo. Da li biste mogli svoje znanje i stečeno iskustvo sada negdje u inozemstvu, gdje se traže poljoprivredni stručnjaci, prodati za dobar novac?

— Mislim da za nikakav novac ne bih otišla odavde. S novcem nemam mnogo brige, a malo ga i donesem kući.

— Jeste li ikad osjetili razočaranje u svojoj struci?

— Još nisam, a vjerujem da ni neću, jer svaki uspjeh ili neuspjeh, čovjeka još više veže i tjera na posao.

— Da li, ipak, ponekad poželite da na trenutak zaboravite sve te fijakere, kombajne i poljske lenije, pa da odete nekamo na dobro dalmatinsko ljetovanje?

— Znao, ja nikada ne idem na ljetovanje, uopće na godišnji odmor. Ne znam što bih ondje sama sa sobom. Nemam više osjećaja za gradski život i te isforsirane srdačnosti. Moj odnos prema životu je takav, da bi se na onim mjestima gdje se ljudi obično odmaraju, osjećala neugodno. Zbog toga ni ne idem na godišnji odmor po tri pa i pet godina. Kad sam umorna — ja se na-prosto jedan dan razbolim i gotovo!

— Kad biste zbog nečega morali napustiti poljoprivredu — što biste odabrali?

— Sigurno bi me to strašno razočaralo. To bi zaista bilo samo po »višoj sili«, a čovjek svakoj višoj sili želi pružiti što je moguće veći otpor.

— Da li biste željeli nešto vidjeti izvan svog životnog i radnog ambijenta ili nešto upoznati; posjetiti možda, kakvu svjetsku znamenitost u tzv. međusezoni?

— Kod nas nema »međusezone«, a bojim se otići. Ne bih imala mira. Dje-lomično baš zbog toga i ne idem na godišnji odmor.

— A kad biste ipak imali prilike da odete?

— Pa, željela bih pogledati suvremenu poljoprivrednu mehanizaciju u svijetu, da vidim kako to izgleda, to je još uvijek naša bolna tačka. Također bih željela da upoznam moderno stočarstvo drugih zemalja.

— Vi ste stočar?

— Nisam specijalni stočarski stručnjak, radila sam u svim granama.

— Što je vaša lična razonoda?
— Malo sam izvan posla. Uz televiziju — zaspem. Do knjige ni ne stignem. Za šetnju nemam volje: šetam cijeli dan. U stvari nemam onog izrazito slobodnog vremena, ali i u toku samog posla čovjek se može na neki način razonoditi: dok se krećem ovim poljima — promatram ljude oko sebe, studiram ih i u tome nalazim svoju razonodu. Čovjeka možete vrlo dobro upoznati ako ga i samo promatrate.

— Zar vam, ipak, ponekad ne nedostaju drugi oblici razonode?

— Znaite, naš direktor to vješto organizira kad primijeti da treba »tako nešto«. Mi se, takoreći, slučajno nađemo na okupu zbog nekog posla pa to onda na trenutak postane i sasvim ugodan doživljaj.

— Da li bi vas nešto u vašem životu moglo osobito razočarati?

— Znaite što — ne toliko razočarati koliko — rasrditi — kad učinite nešto korisno selu, a ono to neće da prihvati, štaviše — odbacuje. Možda sam ponekad malo i fanatik; previše sam se izgubila u poslu pa na neke stvari ne gledam iz daljega, vidim samo ono što je vezano za posao.

— A može li vas nešto osobito raspoložiti?

— Dakako, dobri rezultati u poslu.

— Pa onda, koji je vaš najveći uspjeh u struci?

— To je također teško reći. Možda sam ja postavila svoj odnos prema struci nešto drukčije nego mnogi mladi ljudi. Nisu me odmah u početku obuzele pretjerane ambicije. Bila sam svjesna da tek nakon završetka fakulteta moram učiti. Smeta mi kad mlad, nedovoljno iskusan čovjek dođe u kombinat i odmah primi dužnost upravitelja nekog dobra, a nije svjestan da ne zna gotovo ništa i da još treba mnogo učiti. Ako to shvati sve će biti u redu. Takvi koji shvate, s njima mogu postati najbolji prijatelj i kolega. No vi ste — da se vratimo pitanju — željeli da nešto kažem o uspjehu. Pa, sve te rezultate koje imamo na »Jasinju«, ne smatram samo svojim ličnim uspjehom, već u prvom redu — srećom što sam imala naročite uvjete, što sam od samog početka stvarala jedno poljoprivredno dobro. Možda mi je baš to i bila najveća ambicija: graditi jednu pustaru od samog početka. I to mi se, eto, ostvarilo!

— Vole li vas ljudi na »Jasinju«?

— Pa, ja imam osjećaj da me vole. Znam se približiti čovjeku, radniku ali ne da mu laskam. Na primjer: kombajni se poslije žetve u pravilu tek najnužnije konzerviraju, a remont se obavlja zimi. Ove sam godine sa svojim kombajnerima odlučila da obavimo remont odmah poslije žetve. Kako nisam znala ništa drugo raditi — ja sam preuzela na sebe da naftom perem lance. Uglavnom kombajni s ove pustare sutra će pod šupe i bit će spremni za iduće ljeto za vršidbu. Ljudi su me molili da dopustim da dođu danas (nedjelja) i završe posao.

— Je li vam ikad itko otkazao poslušnost?

— Rijetko. Možda već i zbog toga što ja najprije dobro promislim koga ću poslati na neki posao. Tako sam unaprijed sigurna da neće otkazati.

— Neće vam biti težak rastanak s »Jasinjem«, kad jednom dođe do toga?

— To će morati biti brz, trenutni rastanak. Neće smjeti biti nikakvih priprema. Ali mislim da bi do toga moglo doći samo ako se nešto prigovori mom poslu, a da prigovor ne bude u redu.

I. Košutić

»Svijet« (rujan 1966.)